

Orta Asya'nın Büyülü Derinliklerine Yolculuk

Parlamento binası.

Bışkek

Fotoğraflar: Brigitte ve Frank Gorille

Kırgızistan'daki Tarihî İpek Yolu, en eski kervan yoludur. Bu yol Avrasya'nın merkezinde yatan küreselleşmiş bir dünyanın etkileyici simgesidir. Bu yüzden uçsuz bucaksız alanlar ıssız değil, zengin ticaret kentleri ve kervansaraylarla bezenmiş...

UÇSUZ bucaksız çayırlar, orman ve bozkırlar... İç Asya'nın göklerine bembeyaz çatı kurmuş dağ zirveleri, kristal göller ve upuzun ırmaklar... Kültürlerin buluşup kaynaştığı, harika renklerle dünyaya yayıldığı ata ana yurdundayız. Kimlerinin tahmin ettiği gibi verimsiz bozkırlar, renksiz topraklar yok burada. İç Asya'nın en uzak bölgeleri bile yüz yıllarca insanları doyurmuş, Doğu ile Batı arasında kültürel alışverişin yaşandığı bir merkez olmuş. Bin Bir Gece Masalları'nın ilk anlatımları buradaki kervansaraylarda başlamış, gelişmiş, dört bir yana yayılmış. Birçok halk ona bir renk katmış. Bu coğrafya sadece önemli ticaret yolu değil, aynı zamanda Doğudan Batıya, Güneyden Kuzeye taşınan, birbirini etkileyen fikirlerin, hayallerin ve inançların da yolu olmuş.

Tarihî İpek Yolu: Gurbet mi Sıla mı?

MÖ. 2. yyda başlayan en eski kervan yoludur. Avrasya'nın merkezinde yatan küreselleşmiş bir dünyanın etkileyici simgesidir bu yol. İşte bu yüzden uçsuz bucaksız alanlar ıssız değil, zengin ticaret kentleri ve kervansaraylarla doludur. Sizi, geçmiş imparatorlukların estetik duygularına kapılacağınız, insan kültürünün bu muhteşem incileriyle tanışacağım.

Büyüleyici Bışkek, Almatı, Çimkent, Taşkent, Semerkant ve Buhara kentlerinden söz edeceğim. Amu Derya, Sri Derya ve Kara Derya'nın yazısından etkileneceksiniz. Çiftçilerle, öğrencilerle, aydınlarla tanışacaksınız. Ayrıca Tanrı Dağları'nın nefes kesen doruklarında kar leopardlarının dolaştığı alanları göreceksiniz. Bozulmamış doğanın ortasında bir denizi andıran kristal bir dağ gölüne götüreceğim sizi. Isık Køl (Sıcak Göl). Dağların buzlu zirveleri arasında bir göl nasıl sıcak kalır, şaşıracağınız.

Kazakistan'ın belleklere kazınmış kültür merkezi Almatı'ya benimle seyahat edeceksiniz. Özbek, Kırgız ve Kazakların sadece mutfağının lezzetlerini tattırmayacak, aynı zamanda bu ülkelerin kendine özgü kültürünü, şarkılarını, geleneksel folklorunu ve insan sıcaklığını da göstereceğim size. Isık Køl kıyısında çardırda yatıp, pırl pırl yıldızlar altında benimle yemek yiyecek kus ve kurt sesleriyle hayale dalacaksınız. Kırgızlar Berkut kanatlı kartallarını uçuracaklar. Mas-mavi gökyüzü sizi binlerce yıl geçmişe götürecektir.

Arkaya yaslanın, yazılarımı okumaya başlayın. Yolculuğumuz başlıyor.

Aynıldığımız yerde bin yıl sonra karşılaşsaksak... Kırgızistan başkenti Bışkek'in Manas Havaalanı'na güneş doğarken iniyoruz. 200 yıl Rus işgalinde kalan Kırgızistan, 31 Ağustos 1991 yılında bağımsızlığını kazanan Orta Asya'nın en eski Türk topluluklarından biridir. Milattan önceki Çin kaynakları "yenilmez, atlı göçebe, vahşi insanlar" diye Kırgızları anlatıyor. Bir gün karşılaşsınız diye bin yıl önce ayrılmışık bu yurttardan, şimdi dönüyoruz, hazır mısınız?

Rehberimiz Eldiyar Alibayev karşıyor bizi. 25 yaşında genç ve sıcak bir insan. Almancası çok iyi. "Size Orta Asya'nın romantik dünyasını tanıtacağım, size tarih dolu masalsi kentlerimizi, muhteşem binalarımızı ve canlı çarşılarımızı göstereceğim," diyor. Bir Alman grubu ile "araştırma ve inceleme programımız" çok yoğun başlıyor. Günde 10-14 saat ayakta olacağız. Otobüse biniyoruz. Önce iyi bir kahvaltı. Eldiyar bizi halkın kahvaltısı yaptığı büyük bir aşevine götürüyor. Tepsilerini alıp sıraya giriyoruz. Ne önemi var diyeceksiniz,

İnsan Kendi Evinin Beyi Olunca...

1

Yücel Feyzioğlu

var. Tıpkı bizim köyde olduğu gibi çorba ile kahvaltıya başlayanlar var ve fiyatlar hepimizi şaşırtıyor, çok ucuz. Anamın pişirdiği lanlangaya benzeyen SAMSA alıyorum bir tane. Dua gibi üç köşe yufka, içi et ve sebze dolu. Lezzet harika ve doyurucu. Fiyatı 60 Som, yani 18 lira. Dönünceye kadar her leziz yemekten sonra eşimle bir samsa bölüşüyoruz. İnsanlar kahvaltı edip işe gitmek için acele ediyorlar.

Sevemez kimse seni benim sevdiğim kadar...

Kentte bir yürüyüşe çıkıyoruz. Muazzam ceviz bahçeleri içinde yer alan ve Tanrı Dağları'nın 7.500 metrelik zirvelerine bakan geniş bulvarlar kentidir Bışkek. Kırgızistan'ın başkenti. Romantik ve vahşi sıra dağlara varmadan uygarlığın son kalesi bu kenttir! Beyaz tüyleyle kar leopardlarının kente indiği görülür.

Kent, iki bin yıl boyunca İpek Yolu üzerinde önemli bir kervansaray ve ticaret merkezi olmuş. Hâlâ öyledir. Bir satranç tahtası planına göre inşa edilen kent, uzun caddeleri, geniş kaldırımları yeşil bulvarları, kanalları ve çiçekli parklarıyla soluk aldırıyor insana. Kentin kültür merkezine doğru yürüyoruz: 1936 yılından beri sahneleri açık olan efsanevi opera binası işte karşımızda. Tiyatro ve büyük halk festivallerinin yapıldığı Ala-Too Meydanı'ndayız (Bezekli Dağlar Meydanı). Kervansaraylar gibi inşa edilen pazar yerleri karşıda. Meclis, bir yanda, bakanlıklar diğer yanda. Sovyetler döneminden Lenin heykelinin ayakta kaldığı tek ülke Kırgızistan. Heykelin fotoğrafını çekerken karşımızda Manas heykeli çıkıyor. Manas destanını seslendirdikleri için nice insanlar milliyetçilik suçlamasıyla Stalin'e kurban gitmiş. Sovyetler dağıldıktan sonra burada ilk heykeli dikilen Manas'tır. Manas, dünyanın en uzun destanıdır. Destan beş yüz bin dizeden oluşur. Bin yıldan beri Manas'ın kahramanlığı anlatılır bu destanla. Kırgızların Kalmuklar ve Çinlilerle yaptıkları savaşları ve kendi içlerindeki mücadeleleri aktarır. Türk tarihi zaten kardeş savaşlarıyla dolu bir tarihtir. "Sevemez kimse seni, benim sevdiğim kadar" der savaşa devam ederiz. Kırgızların tarihinde önemli izler bırakmış tarihî ve menkıbevi kahramanlara ait parçalar var bu destanda. Her Kırgız bir manasçıdır. Manas'ın fotoğrafını çekmeden olur mu? Heykelin arkasında Kırgızistan ulusal müzesi var, görmeye değer.

Eldiyar bizi upuzun, dümdüz bir caddeye çıkarıyor. Ağaçlarla bezenmiş, ceviz ağaçlarından ağzınıza cevizler, kestaneler düşebilir. Çok farklı ve leziz ceviz türleri, görmediğim meyve türleri ve bademler gördüm bu kez. Bademler ikiz, bol, bolluk. Enflasyon oranı: %5,8, işsizlik oranı: %2,3, asgari ücret resmi kaynak: 600 Dolar. Batı kaynakları 220 ABD Dolar yazıyor, ama bu paraya bu zenginlik yaratılmaz. İhracat ürünleri: Pamuk, yün, et, tütün, altın, cıva, uranyum, elektrik enerjisi, küçük makineler, ayakkabı ürünleri... Kırgızistan Orta Asya'da zengin sayılırız. Ancak insanlar topraktan yararlanarak iyi ve ucuz besleniyorlar, bu olayı çözdünüz mü in-

Opera binası.

Manas heykeli.

sanlar mutlu olur, gerisi çorap söküğü gibi gelir. Ve konut olayı çözülmüş.

Eldiyar devam ediyor: "Burasi Yusuf Abdurrahmanov caddesidir. O, 1933 yılında Kırgızistan Komünist Partisi'nin Genel Sekreteri, devlet başkanı ve daha 26 yaşındaydı. Kazakistan'da zor kullanarak toprakların birleştirildiğini, kolhozların kurulduğunu biliyordu. Kırgızistan'da da aynı yöntemin uygulanmasını istemiyordu. Halk buna daha hazır değildi diyordu. Stalin kabul etti. Ama daha sonra, 1938 yılında ülkenin en seçkin 137 aydını ile birlikte onu da kurşuna dizdi. Kurşuna dizilenler arasında Cengiz Aytmatov'un babası da vardı." Bağımsızlık kazanıldıktan sonra Bışkek'e yakın bir tepenin koyunda bu aydınlar anıt mezarları yapılmış: ATA BEYİT olmuş adı. Cengiz Aytmatov vefat edince oraya definilmek istemiş. Şu anda mezarı orada. Öğleden sonra ziyaret edeceğiz. Meclis binasını, operayı, tapınakları, camiyi, geziyoruz. Türkiye buraya bir cami yaparak kentin yakasına değerli bir kolye gibi takmış. Sağlam bir cami. Caminin yanında bir de Yunus Emre Kültür evi olmasını çok isterdim. Çünkü camiyeye gittik dört kişi vardı ibadet eden. Ama Rusların

açtığı kültür evleri dolup dolup taşıyor. Rusya'dan sanatçılar, yazarlar, bilim insanları geliyor, opera tiyatro programları yapılıyor. Her kente kurmuşlar bu kültür evinden. Halkla sıcak ilişkileri Ruslar bu kültür evlerinde geliştiriyorlar.

Otele geliyoruz. Herkes odasına çekilip dinlenecekken ben eşimle ATA BEYİT ziyaretine gideceğim.

Bekleyiş anahtar verilmiyor. Her pasaportun ayrı ayrı kopyası çekiliyor, elle formüller dolduruluyor, ayakta uyuyor grubumuz. Resepsiyona yaklaşıyorum: "Arkadaş anahtar verin odamızı kendimiz temizleyelim" diyorum. Görevli yanıt vermiyor, Eldiyar'ı gönderiyorum, yönetim bana kızıyor. İş uzuyor. Bir de araya Ruslar gelip girmesin mi! Onlara öncelik tanıyorlar. "Faşist" Almanlara sıra mı verilir? Kızıyorum. "Yahu Ata Beyit'e, Cengiz Aytmatov'a gideceğim," diyorum. Eşim sakinleşmeye çalışıyor beni. Oysa taksiye atlayıp gidebilirdim. Hata yaparak bu fırsatı kaçırdım. Suçu başkasına atmakta üstüme yok.

Rehber
Eldiyar Alibayev.

YARIN: KURTLAR YOK MU BU DAĞLARDA?